

Herman 100

Emlékezés Herman József születésének 100. évfordulója alkalmából

Herman József (1924–2005), aki 1982 és 1992 között vezette az MTA Nyelvtudományi Intézetet, a 20. századi romanisztika egyik meghatározó alakja volt, különösen a kései és vulgáris latin kutatásában.

Születésének 100. évfordulója alkalmából – kis késéssel – 2025. január 30-án a Nyelvtudományi Kutatóközpontban emlékülést rendeztünk, amelynek célja nemcsak tudományos teljesítményének méltatása volt, hanem annak bemutatása is, miként él tovább tanításának és szemléletének öröksége a mai kutatásokban. Ennek megfelelően az ülést két részre osztottuk: az elsőben olyan előadások hangzottak el, amelyek Herman tudományszervezői és kutatói eredményeit járták körül; a másodikban olyan fiatal kutatók kaptak lehetőséget, akik Adamik Béla vezetésével azoknak a nagyszabású kutatási programoknak a keretében dolgoznak, amelyek Herman egyik jelentős projektjét valósították, illetve valósítják meg.

Az emlékülést Prószték Gábor, a Kutatóközpont igazgatója nyitotta meg, aki bevezetőjében Herman igazgatói éveit idézte fel. **Kontra Miklós** Herman tudományszervezői tevékenységére és a magyar szociolingvisztikai kutatások megszületésében játszott alapvető szerepére emlékezett (*Herman József nélkül megszületett volna a magyar szociolingvisztika?*); **Giampaolo Salvi** a romanista és nyelvtörténész Herman József elméleti és metodológiai nézeteit mutatta be (*A romanista Herman József*); **Sörös Anna** a francia–magyar kontrasztív nyelvészeti kutatásokat előmozdító és támogató tevékenységét tekintette át (*A francia nyelvészet Herman József munkásságában*); végül **Adamik Béla** – bevezetésként a második részben elhangzó előadásokhoz – bemutatta, miként újította meg Herman a latin felírt anyag dialektológiai vizsgálatának módszerét, és hogyan kezdeményezte egy digitális késő latin nyelvtörténeti adattár létrehozását (*Herman József és a digitális latin dialektológia*).

A második részben három doktori hallgató mutatta be kutatásuk azon részeredményeit, amelyeket a Herman által ihletett projektek keretében értek el. **Paulus Nóra** a latin felírt anyagán végzett vizsgálatai alapján kimutatta, hogy – amint arra Herman már 1984-ben felhívta a figyelmet – a császárkori felírt anyag nem támasztja alá egyértelműen a syncope jelenségének korábban általánosnak feltételezett elterjedtségét a késő ókorban (*A syncope gyakorisága a császárkori latin nyelvben*). A másik két doktorandusz a kutatás egy későbbi fázisához kapcsolódó eredményeket mutatott be, amelyben a feldolgozás tárgyát a legkorábbi középkori oklevelek képezik: **Szlovicsák Béla** a neutrum sorsát vizsgálta (*A genus alternans megjelenésének vizsgálata a Chartae Latinae Antiquiores Sankt Gallen-i anyagában*); **Pálfi Dorottya** pedig a mutató névmások rendszerének változásait

elemezte (*Az ipse névmás interpretációja a Sankt Gallen-i oklevelekben. Fókusz-erősség, halmozásos referáló kifejezések és szövegbeli távolság*). Mindhárom tanulmány kiválóan tanúskodik Herman iskolateremtő munkásságának (közvetett) hatékonyságáról és tudományos továbbéléséről.

Súlyosbodó betegsége miatt az emlékülésen sajnos nem tudott részt venni Herman első tanítványa, **Kiss Sándor**, aki a leghívebben folytatta mesterének kutatási irányát, és aki minden bizonnyal a leginkább hozzá tudott volna járulni Herman emberi és tudományos személyiségének árnyaltabb megismeréséhez. Az itt közölt írásokat az ő emlékének is ajánljuk.

ADAMIK BÉLA – GIAMPAOLO SALVI